

Annie Goddijn, beeldend kunstenaar in Joegoslavië

door dr. J.P. Sigmond

In 1991 zond het Legermuseum de kunstenaar Thom Vink naar Noord-Irak om de Nederlandse militairen in beeld te brengen die daar tot taak hadden de Koerden te beschermen tegen aanvallen van het leger van Saddam Hoessein. In 1993 gaf het museum Inge Krassenburg opdracht een aantal werken te maken van de legerplaatsen Seedorf en Hohne en in het najaar van 1994 vertrok Annie Goddijn naar het voormalige Joegoslavië om de Nederlandse soldaten die deel uitmaken van UNPROFOR te schilderen en te tekenen.

Het is niet gebruikelijk dat een museum opdrachten aan kunstenaars verstrekt. Gebruikelijk is dat een museum werken aankoopt op veilingen of van kunsthandelaren. Gaat het museum hier zijn boekje niet te buiten? Manipuleert het door deze handelwijze niet de geschiedenis?

In zekere zin misschien wel, maar niet veel meer dan toch al gebeurt. Ook als een museum geen opdrachten verstrekt, kiezen conservatoren bewust die objecten en afbeeldingen uit waarvan zij vinden dat ze passen in de collectie. Wij kiezen voor nu en voor het nageslacht. Er vindt een bewuste en dus subjectieve selectie plaats. Niet willekeurig en aan de hand van criteria, maar dat doet niets af aan de subjectiviteit. Het verschil is dat het museum in dit geval niet kiest uit bestaand werk, werk waarvoor een andere opdrachtgever ooit het onderwerp heeft gekozen of misschien de kunstenaar zelf. In dit geval bepaalt het museum zelf als opdrachtgever het onderwerp omdat het werk niet op de markt te koop is en naar alle waarschijnlijkheid ook nooit gemaakt zal worden. Het schilderen in oorlogsgebieden is namelijk niet voor iedereen weggelegd. Oorlogsgebieden zijn gesloten gebieden en individuen, ook schilders, kunnen er slechts in doordringen met toestemming van een van de betrokken partijen. In dit geval stelde de Koninklijke Landmacht zich achter het project en na toestemming van de Verenigde Naties in New York was het mogelijk een kunstenaar ter plaatse te krijgen.

Manipuleert het museum, nu het als opdrachtgever optreedt, daarmee dus de geschiedenis? In de goede zin van het woord wel maar ik hoop dat uit het bovenstaande duidelijk is geworden, dat de museumstaf dat ook al doet door een bepaalde collectie samen te stellen en te bewaren. Door dat te doen geven wij richting aan het geschiedbeeld. Onze keuze is voor het nageslacht ook weer een historisch gegeven. En in dit geval zorgen wij er voor dat wij iets toevoegen dat anders niet toegevoegd zou kunnen worden. Het is aan het nageslacht te bepalen hoe het daarmee omgaat.

De geschiedenis heeft zijn loop. Er zijn Nederlandse militairen in VN verband actief in het voormalig Joegoslavië en schilderijen behoren niet tot de meest alledaagse informatiebronnen. Talloze foto-, film- en videoreportages zullen het nageslacht hierover bereiken. Voor het museum is het interessant naast de genoemde foto- en filmreportages te kunnen beschikken over schilderijen omdat schilderijen bij uitstek museale voorwerpen zijn. Schilderijen lenen zich goed voor een museale presentatie.

De opdracht die het museum verstrekte was ruim gesteld maar kende ook zijn beperking. De kunstenaar diende de Nederlandse militairen in hun werk- en leefomgeving op een eigentijdse figuratieve wijze weer te geven. De Nederlandse militairen stonden centraal, niet de oorlog. Voor de appreciatie van het werk is dat een belangrijk gegeven.

De Leidse kunstenares Annie Goddijn (1939) vertrok op 17 oktober naar de Balkan en verbleef daar twee weken. Zij bezocht de plaatsen Zagreb, Split, Busovača, Mostar, Siminhan, Santici en Lucavac en verbleef onder andere bij het Nederlandse transportbataljon.

Ter plaatse maakte zij schetstekeningen die zij naderhand uitwerkte in 16 olieverfschilderijen en een getekend reisverslag van een zeventigtal tekeningen. Al het werk werd in het museum tentoongesteld. Ter gelegenheid van de opening werden inleidingen gehouden door Brigadegeneraal G.M.J. Bastiaans die in de periode dat Annie Goddijn in het voormalige Joegoslavië werkte, commandant was van de internationale groep UN Military Observers en de dichter Simon Vinkenoog. Uit het geëxposeerde werk heeft het museum een keuze gemaakt voor zijn eigen collectie.

In haar schilderijen isoleert Annie Goddijn bepaalde objecten en plaats die in een kleurrijke maar vrij leeg décor. Zo maakte zij een aantal wachttorens die afsteken tegen het overweldigend herfstlandschap van Kroatië en Bosnië. Andersom verplaatste zij zich in de positie van de soldaten die wekenlang 'opgesloten' zitten in hun basis, achter prikkeldraad en zandzakken en die uitkijken op datzelfde onbereikbare landschap dat er lieflijk en uitnodigend uitziet maar dat tegelijk het landschap is waarin zich de gruwelen van de oorlog afspelen.

De tekeningen zijn veel vluchtiger, schetsmatig, passend bij reisimpressies. Ook hierin wordt de aandacht gevestigd op een bepaalde detail door er vluchtig kleur aan te geven; een blauwe baret, een vlekkenpak of de foto van het koninklijk paar in de kantine.